



In memoriam

ЛЮБОМИЛА СОЛЕНКОВА 1976–2019

В последния ден на месец юни 2019 г. след продължително и тежко боледуване, едва навършила 43 години, ни напусна Любомила Симеонова Соленкова, с която през последните почти десет години имах възможност да работя в тясно сътрудничество върху няколко чешко-български академични проекта.

Любомила Соленкова е родена в София¹. Завършва престижното столично 22. СОУ „Георги С. Раковски“ през 1994 г., след което продължава образованието си в специалността история на Софийския университет. През 1999 г. успешно защитава магистърска дипломна работа на тема „Източно-индийската компания и английската колониална политика в началото на XVII век“, написана под научното ръководство на проф. Румен Генов. Следващите няколко години тя работи в Националния исторически музей (2000–2002) и като хонорувана асистентка в Историческия факултет на Софийския университет (2001–2004). Към Катедрата по история на България в Историческия факултет под ръководството на проф. Елка Дроснева Любомила Соленкова между 2004 и 2008 г. разработва и успешно защитава дисертацията си, свързана с българската историография и по-конкретно с научното дело на проф. Христо Гандев. Като докторантка през 2007 г. осъществява шестмесечна специализация във Философския факултет на Карловия университет, където под ръководството на проф. Ян Рихлик се занимава с чешка история и чешка историография. Това пребиваване има решаващо значение за по-нататъшния ѝ професионален път, тъй като тя не само овладява чешкия език, но наред с това открива за себе си богатата и все още недокрай проучена традиция на чешко-българските културни връзки, която се превръща в източник за редица нейни изследвания, често представящи и коментиращи неизвестни до момента архивни материали. През 2009 г. Любомила Соленкова постъпва на работа като научна сътрудничка към Института по история (днес Институт за ис-

¹ Биографичната информация и основните библиографски данни частично изхождат от личната страница на гл. ас. д-р Любомила Соленкова към страницата на Института за исторически изследвания към БАН в интернет.

торически изследвания) към БАН, като от 2011 г. до смъртта си заема академичната длъжност главен асистент.

С Любомила имах възможност да се запозная през есента на 2008 г. по време на проведената в Прага конференция „Ролята на чешката интелигенция в обществения живот на следосвободенска България“, в чиято подготовка взех участие. На тази конференция тя представи доклад, очертаващ ролята на Дружеството за българо-чехословашка взаимност в културния обмен между България и Чехословакия ([8]). Към същата тема тя се връща нееднократно през следващите години: в периода 2013–2014 г. работи върху постдокторантски проект на тема „Дейността на Дружеството за българо-чехословашка взаимност и българо-чехословашките отношения (1918–1951)“ с научен консултант проф. Искра Баева и публикува както статия, така и някои интересни документи, свързани с историята на Дружеството ([22]), [32]).

В началото на професионалния си път Любомила Соленкова пише няколко студии върху историографията на Българското възраждане, които проследяват позитивистичните и историкоматериалистическите възгледи за началото на тази епоха ([3], [5], [7]), статия, разглеждаща образа на град Кюстендил в мемоарната и пътеписната литература ([4]), както и научно-популярния очерк, написан на чешки език, „Художниците на възрожденския Самоков“ ([37])². Към пътеписните свидетелства тя се връща по-късно и в задълбочената си студия „Родопите в чешката пътеписна литература“ ([12]).

Дисертацията на Любомила Соленкова „Проф. д-р Христо Гандев – житейски път и научно наследство“ представлява историографско проучване от монографичен тип и вероятно не е случаен изборът ѝ да се насочи към един от значимите представители на българската историческа наука, чието научно дело марксистката историография преди 1990 г. разглежда тенденциозно и избирателно (още като докторантка тя обръща внимание на размислите на проф. Гандев за пътищата на историческото познание, вж. [6]). Фигурата на проф. Гандев тя умело вплита и в по-нататъшните си разработки върху чешко-българските културни връзки.

След като завършва своята донякъде необичайна (а за времето си вероятно и провокативна) дипломна работа „Хомосексуализмът у древните гърци“, Христо Гандев заминава за Прага, където във Философския факултет на Карловия университет слуша лекции при професорите Отокар Одложилек, Йозеф Пата и Йозеф Шуста и защитава докторат на тема „Йоахимитски идеи в произведението на Матей от Янов *Regulae Veteris et Novi Testamenti*“ (откъс от него излиза през 1937 г. в *Časopis Národního muzea*). След завръщането си в България бъдещият професор публикува редица студии и монографии, част от които свързани с етнологията и

² Повечето от текстовете на Л. Соленкова не са преведени на чешки език. Единствената ѝ друга разработка, публикувана на чешки, е „Рокфелеровата фондация и нейната дейност в България“ ([38]).

демографията, систематично се занимава с българската народност през Средновековието и с етногенезиса на българите изобщо. Много полемики и дискусии сред българските историци и филолози предизвиква неговото нетрадиционно схващане относно началото на Българското възраждане, което той отнася към 1600 година, т.е. около век и половина преди появата на Паисиевата „История славянобългарска“.

Любомила Соленкова подробно проследява тези факти в дисертацията си, която за съжаление остава неиздадена, но от нея водят началото си редица други разработки на авторката. Тя издава непубликувания ръкопис на статията на Хр. Гандев „Развитие на марксистката историография“ ([9]), разглежда неговите демографски изследвания ([10]), анализира възгледите му за ролята на В. Левски в националноосвободителното движение ([31]), както и отношението му към историческите извори ([15]). Занимава се също така с изследванията му върху бита и обичаите на социалистическа България ([18]) и разбирането му за формирането на модерната българска нация ([30]). Задълбочените си познания за жизнения и професионалния път на проф. Гандев Любомила Соленкова има възможност да приложи и при издаването на „Предизвиканите спомени на проф. д-р Христо Гандев. Разговори за живота и науката“ ([2]), записани през 1978 г. от проф. Мария Велева.

Интересът към устната история е в основата както на иницирираните от Л. Соленкова няколко обширни анкети с български историци (напр. с Мария Велева, Румяна Радкова, Стефан Дойнов), така и на разговорите ѝ с журналисти и историци, публикувани в съставената от нея книжка на списанието на българските бохемисти *Nomo Bohemicus*, озаглавена „1989 – нежна революция или политически сценарий“ ([11]).

Встрани от вниманието на Любомила Соленкова не остават и контактите на проф. Гандев с Йозеф Пата (тя публикува малката запазена част от тяхната кореспонденция, вж. [20]), а на самия Пата като задълбочен познавач на българската духовност е посветена статията ѝ „Йозеф Пата и българите“ ([19]). В духа на проф. Гандев е разработена студията ѝ „Образование, култура и забавления в град Прага през втората половина на XV и XVI в.“ ([13]), живописно представяща атмосферата в престолния град на Чешкото кралство по времето на най-големия му разцвет.

Сред останалите приноси на Любомила Соленкова към проблематиката на чешко-българските връзки бих открял портретите на тринайсет интелектуалки в книгата „Жената като феномен в българо-чешката взаимност (средата на XIX – средата на XX в.)“ ([14])³. Житейският път и делото на две от тях – Франтишка (Фани) Майзнерова и Богдана (Йозефа) Ираскова-Хитева, тя проследява и в самостоятелни студии ([17], [35]). Разглежда също така приносите на двуезичната поетеса Люба Сплитко-

³ Съавтори в тази публикация са Т. Готовска-Хенце, Ружа Маринска, Владимир Пенчев и Ружена Колева-Кочева.

ва-Касърова ([25], [26]) и историка акад. Васил Златарски към културните отношения между Чехословакия и България в междувоенния период ([29]). Любомила Соленкова не пренебрегва и икономическите връзки през посочения период, които представя не само на равнището на дипломатическите контакти, но и през призмата на личните свидетелства ([23]).

Като един вид продължение на изследванията на Венцеслава Бехиньова, анализиращи отразяването на борбата на българите срещу турците в чешкия хумористичен печат ([1], [36]), Любомила Соленкова разглежда чешките сатирични творби, пресъздаващи националноосвободителните борби на българите в периода непосредствено преди 1878 г. ([16], [27], [34]). Тя също така посвещава внимание на интереса на българските възрожденци към делото на Ян Хус ([32]), представя част от кореспонденцията на Марин Дринов, в която детайлно отражение намира Априлското въстание ([21]), коментира научните контакти на Дринов с Адолф Патера ([24], [28]).

Любомила не успя да осъществи много от своите замислени изследвания. Коварната болест ѝ попречи да завърши работата си върху българистичната кореспонденция на Йозеф Пата, която планирахме да издадем съвместно, като и да приключи проучванията си в рамките на проекта „Българско-чешките връзки в контекста на модерните европейските идейни течения през XIX и XX век“. Любомила бе сред малкото историци и исторички от своето поколение, избрали да работят в областта на чешко-българските културни връзки. Благодарение на милия си и дружелюбен характер, на усърдието и търпението, с което издирваше и изследваше архивни материали, на ентусиазма, с който споделяше в лични разговори резултатите от своите проучвания, тя бе прекрасен партньор за продължителна съвместна работа, с чиито резултати никога не се задоволяваше (нерядко тя допълваше или коригираше изводите си, изхождайки от новооткрити извори). По-широка и цялостна представа за работата ѝ ще даде подготвяната в Славянския институт в Прага колективна монография „Bulgarica et Bohemica interslavica. Проучвания в областта на чешко-българските културни отношения преди създаването на Чехословакия“ (*Bulgarica et Bohemica interslavica. Sondy z kulturních vztahů mezi Čechy a Bulhary do vzniku ČSR*), в която ще бъдат включени няколко нейни представителни изследвания. Иска ми се да вярвам, че следата, оставена от Любомила в полето на чешко-българските културни връзки, ще бъде задълго жива и че занапред неведнъж ще се връщаме към нейните увлекателни и задълбочени текстове, върху които тя работеше с толкова вълнение и отдаденост.

Литература

- [1] – Бехиньова, В. Турция, Русия и България през 1877–1878 г. в чешкия хумор и сатира. В: Цанев, Г. (Съст.) *Освобождението на България и литературата*. София: БАН, 1978, с. 271–285.

- [2] – Велева, М. *Предизвиканите спомени на проф. д-р Христо Гандев. Разговори за живота и науката*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2015.
- [3] – Соленкова, Л. Позитивистични възгледи за началото на Българското възраждане. В: *Перуцица, гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Том 5–6*. Пловдив: ИМН, 2004, с. 265–284.
- [4] – Соленкова, Л. Образът на Кюстендил в дневници и пътеписи. В: *Известия на Историческия музей – Кюстендил. Том X*. Велико Търново: „Фабер“, 2005, с. 401–413.
- [5] – Соленкова, Л. Историкоматериалистически възгледи за началото и същността на Българското възраждане. Част 1. Димитър Благоев и Янко Сакъзов. В: *Перуцица, гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Том 7*. Пловдив: ИМН, 2006, с. 119–136.
- [6] – Соленкова, Л. Размислите на проф. Христо Гандев за историческото познание. // *Минало*, 2006, № 4, с. 82–92.
- [7] – Соленкова, Л. Историкоматериалистически възгледи за началото и същността на Българското възраждане. Част 2. В: *Перуцица, гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Том 8*. Пловдив: АИ на Аграрния университет, 2008, с. 11–30.
- [8] – Соленкова, Л. Дейността на Дружеството за „Българо-чехословашка взаимност“ (1918–1951). In: Černý, M., Grigorov, D. (eds.) *Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození*. Praha: Velvyslanectví Bulharské republiky v České republice, 2008, s. 90–103.
- [9] – Соленкова, Л. Из архива на проф. Христо Гандев – „Развитие на марксистката историография“. В: *Университетски четения и изследвания по Българска история. IV Международен семинар, Смолян, 11–13 май 2006*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2008, с. 581–593.
- [10] – Соленкова, Л. Демографски, битово-културни и поселищни проблеми на съвременността в творчеството на проф. Христо Гандев. В: Иванова, Св. (Съст.) *Етнически и културни пространства на Балканите. Част I. Миналото – исторически ракурси. Сборник в чест проф. д-р Цветана Георгиева*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2008, с. 737–753.
- [11] – Соленкова, Л. (Съст.) 1989 – нежна революция или политически сценарий. // *Ното Bohemicus*, 2009, № 2–3.
- [12] – Соленкова, Л. Родопите в чешката пътеписна литература. В: *Чехи в България. Ролята на чешкото присъствие в българското национално възраждане*. София: „Валентин Траянов“, 2009, с. 173–192.
- [13] – Соленкова, Л. Образование, култура и забавления в град Прага през втората половина на XV и XVI в. В: Тодев, И. (Съст.) *Просвета и промяна. Сборник в чест на чл.-кор. ст.н.с. I ст. д.и.н. Румяна Радкова и по случай 150-годишнината на Болградската гимназия*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2010, с. 495–511.
- [14] – Соленкова, Л. (Съст.) Жената като феномен в българо-чешката взаимност (средата на XIX – средата на XX в.). // *Българи. Списание за българите в Чехия*, 2011, № 5–6.

- [15] – Соленкова, Л. Проф. Христо Гандев и историческите извори. // *Годишник на Софийския университет – Исторически факултет. Том 98–99. Suppl. 1. Докторантски четения, март 2006*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2011, с. 193–219.
- [16] – Соленкова, Л. Априлската епопея на страниците на чешкото политико-сатирично списание „Хумористицке листи“. В: *Перуцица, гласове от миналото, настоящето и бъдещето. Том 9–10*. Пловдив: НБ „Иван Вазов“, 2011, с. 252–280.
- [17] – Соленкова, Л. Две учителки чехкини по българските земи преди Освобождението. // *Българска наука*, 2012, № 49, с. 76–90.
- [18] – Соленкова, Л. Проф. Христо Гандев и някои проучвания и опити за влияние върху бита и обичаите на социалистическа България (60-те години на ХХ век). В: Харитонов, Хр. (Съст.) *От регионалното към националното. Юбилеен сборник, посветен на 140-годишнината от възстановяването самостоятелността на Българската православна църква и 135-годишнината на Априлското въстание от 1876 г.* Велико Търново: „Абагар“, 2012, с. 461–475.
- [19] – Соленкова, Л. Йозеф Пата и българите. В: Пенчев, Вл., Дейкова, Хр. (Съст.) *Българската бохемистика днес*. София: „Парадигма“, 2012, с. 317–326.
- [20] – Соленкова, Л. Корреспонденция Христо Гандева и професора Йозефа Пата – ученик и учител. В: Дроснева, Э. Д. (Съст.) *Bulgarian, Ottoman and Caucasian Studies. Сборник статей, посвященный 65-летию С. И. Муртузалиева*. Москва: МБА, 2012, с. 300–313.
- [21] – Соленкова, Л. Априлското въстание в кореспонденцията на Марин Дринов: „Повест славна за моите панагюрци“ (С приложени извадки от 77 писма). В: *Дриновський збірник / Дриновски сборник VI*, 2013, с. 288–351.
- [22] – Соленкова, Л. „Впечатления от Чехословашко“ (1923 г.). В: Пенчев, Вл. (Съст.) *20 години „Бохемия клуб“*. Юбилеен сборник. София, „Парадигма“, 2014, с. 339–352.
- [23] – Соленкова, Л. Икономиката на Чехословакия в междувоенния период през погледа на четирима българи. В: Първанов, П. (Съст.) *Начални проучвания по Стопанска история и история на социално-икономическата сфера в Югозападна България*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2014, с. 114–136.
- [24] – Соленкова, Л. Марин Дринов и Адолф Патера. Епизод от българо-чешките научни връзки. // *Исторически преглед*, 2015, № 1–2, с. 92–103.
- [25] – Соленкова, Л. Люба Сплиткова-Касърова и българо-чехословашката взаимност. // *Език и литература*, 2015, № 1–2, с. 115–126.
- [26] – Соленкова, Л. Люба Сплиткова-Касърова „Двуотечествена патриотка, която има едно отечество при Марица и друго при Вълтава“. // *Българи. Списание за българите в Чехия*, 2015, № 5–6, с. 58–60.
- [27] – Соленкова, Л. Априлското въстание в политическата сатира на чехи и словаци от 1876 г. В: *Известия на Исторически музей – Батак. Том IV. Юбилеен сборник Априлска епопея – Батак. Размисли 140 години по-късно*. Батак: Исторически музей, 2016, с. 137–153.
- [28] – Соленкова, Л. Марин Дринов и Адолф Патера през призмата на тяхната кореспонденция. // *Slavia*, 2016, № 1, с. 59–85.

- [29] – Соленкова, Л. Васил Златарски и българо-чехословашката взаимност. „В Чехословашко през 1923 г.“. В: Дроснева, Е. (Съст.) *Сборниче за академик Васил Златарски (1866–1935) по случай 150 години от рождението му*. Пловдив: ИМН, 2016, с. 49–72.
- [30] – Соленкова, Л. Христо Гандев за прехода от народност към нация. // *Известия на Института за исторически изследвания. Том XXXIV. Ролята на елитите в процесите на консолидирането на нациите и на националното строителство. Материали от научен проект с международно участие на Института за исторически изследвания към БАН*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2017, с. 149–169.
- [31] – Соленкова, Л. Гандевият „Васил Левски“. В: *Васил Левски и Вътрешната революционна организация в борбата за национално освобождение. Сборник с материали от национална научна конференция, Карлово, 22–23 юни 2017 г.* София: „Златен змей“, 2017, с. 66–80.
- [32] – Соленкова, Л. Ян Хус на страниците на българския възрожденски печат. // *Ното Bohemicus*, 2017, № 1–2, с. 33–38.
- [33] – Соленкова, Л. „Българо-чехословашка взаимност“. Разказ в извори. // *Ното Bohemicus*, 2018, № 1–2, с. 7–66.
- [34] – Соленкова, Л. Българският въпрос в чешката политическа сатира 1877–1878 („Хумористицке листи“ и Ян Неруда). // *Списание на БАН*, 2018, № 2, с. 17–26.
- [35] – Соленкова, Л. Богдана Ираскова-Хитева, Априлското въстание и чешкият вестник „Покрок“. – *Панагюрски летописи. Книга 8*. Панагюрище: Исторически музей, 2018, с. 70–89.
- [36] – Bechyněová, V. Bulharský boj proti Turkům v českém humoru. // *Slovanský přehled*, 1963, № 3, s. 149–153.
- [37] – Solenkova, L. Malířství obrozenského Samokova. // *Navýchod*, 2007, № 3, s. 38–40.
- [38] – Solenkova, L. Rockefellerova nadace a její působení v Bulharsku. // *Navýchod*, 2010, № 1, s. 14–15.

МАРЦЕЛ ЧЕРНИ
Славянски институт
към Академията на науките
на Чешката република
✉ cernymar@slu.cas.cz

